

212
188/41

Analýza činnosti České psychologické společnosti (české části ČSPS)
(Schváleno na schůzi hlavního výboru 22.1.1971.)

Analýzu činnosti České psychologické společnosti za období od bratislavského sjezdu v červenci 1968 do dnešního dne vypracoval hlavní výbor na základě výzvy předsedy vědeckého kolegia pedagogiky a psychologie prof.dr. J.Linharta, DrSe.

1. Faktický vývoj

Československá psychologická společnost byla založena v roce 1958. Její činnost byla pravidelně hodnocena kolegiem pedagogiky a psychologie a většina zpráv o činnosti byla publikována v neperiodicky vycházejících Zprávách Československé psychologické společnosti (případně v Bulletinu Slovenské psychologické společnosti). V roce 1968 došlo na 3. sjezdu československých psychologů pod vlivem příprav nového státně právního uspořádání a z iniciativy slovenských kolegů k prvním krokům pro vytvoření samostatné České psychologické společnosti. Z pléna české části společnosti byl zvolen přípravný výbor, který připravil ustavující valné shromáždění na listopad 1968 do Brna. Zde byl zvolen nový výbor, ve kterém byli soudruzi: Břicháček, Chalupa, Jiránek, Langmaier, Kolaříková, Madlafousek, Říčan, Šandera, Štikar, Švančara. V tomto složení výbor pracuje až do dnešního dne. Předsednictvo výboru spolu s předsednictvem SPS tvoří na základě paritního složení hlavní výbor společného celostátního orgánu Československé psychologické společnosti. Funkce předsedy se měnila v ročních intervalech; v roce 1969 byl předsedou Kondáš, v roce 1970 Madlafousek.

Česká psychologická společnost má v současné době přes 500 členů, což znamená přírůstek zhruba asi o 30 % proti stavu koncem roku 1968. Společnost má celkem 8 sekcí, a to: obecné a teoretické psychologie, zdravotnické psychologie, pedagogické psychologie, psychologie práce, sociální psychologie, poradenské psychologie, psychologie tělesné výchovy a sportu, forenzní psychologie; připravuje se založení sekce vývojové psychologie. (Sekce vojenské psychologie, má celostátní působnost). Z oblastních

a) propagace a popularizace výsledků práce, hlavně ve vědní oblasti psychologie.

skupin se vyvíjela činnost hlavně v Brně. Podle usnesení pléna v roce 1968 a na základě zvažení minulých zkušeností nebyla činnost oblastních poboček iniciována z centra a hlavní důraz se kladl na činnost odborných sekcí. Ve shodě s usnesením valného shromáždění vytvořil výbor několik pracovních komisí, které fungovaly jako pomocné orgány výboru. Byly to hlavně komise ideová a publikační, komise pro otázky povolání psychologa, komise historická a rehabilitační, komise zahraniční a komise školská.

Fiskovým orgánem České psychologické společnosti je interní časopis Psycholog v Československu. Účelem tohoto časopisu je informace psychologů o činnosti společnosti i jejích orgánů, výměna zkušeností, profesionálních informací i názorů na aktuální otázky, které se dotýkají psychologických činností.

Česká psychologická společnost zaměstnává placenou tajemnici a dále honoruje jednorázově pracovníka finanční správy ČSAV za pomoc při finanční uzávěře. Kromě toho je v poslední době placena ve čtvrtinovém pracovním úvazku další pracovnice, která vypomáhá při nárazových akcích a při korespondenci se členy společnosti.

Česká psychologická společnost není členem žádné mezinárodní organizace. Členství v mezinárodní společnosti pro vědeckou psychologii je zprostředkováno Československou psychologickou společností.

II. Činnost společnosti

Podle stanov Československé psychologické společnosti je posláním společnosti zejména: a) podněcování a pěstování teoretické a praktické práce v oboru psychologie, zejména se zřetelem na potřeby výstavby socialismu a systematické péče o člověka, b) utahování spolupráce vědy s praxí a přenášení nových poznatků vědy do širokých vrstev vědeckých a odborných pracovníků, c) speciální úkoly v rámci poslání společnosti podle jejího odborného zaměření, které budou stanoveny příslušnými komisemi společnosti, d) propagace a popularizace výsledků pokrokové, hlavně sovětské vědy v oblasti psychologie.

Výbor České psychologické společnosti vycházel ze stanov a ve své činnosti se snažil:

a) maximálně iniciovat odbornou práci psychologů ve prospěch socialistické společenské praxe a přispívat tak k tomu, aby současný stav i podmínky práce v oblasti psychologie odpovídaly potřebám socialistické společnosti. Především zaměřením na tuto činnost chtěl výbor svým podílem přispět k politické i ekonomické konsolidaci poměrů v naší zemi.

b) Zaměřit činnost psychologů na základní společenské potřeby; hledat způsoby jejich postupného uspokojování.

c) Hledat vhodné formy, jak bránit tomu, aby odborné psychologické činnosti nebyly suplovány neodborníky ke škodě společenské praxe. Proto považoval výbor za nezbytné vypracovat novelu zákona o provádění psychologických činností a vytvořit kodex činnosti psychologa, který by byl závazný pro činnost všech členů společnosti.

d) Sledovat otázky vysokoškolského studia a postgraduálního zvyšování kvalifikace psychologů.

e) Vypracovat návrh stanov nově vytvořené společnosti i organizační struktury celé psychologické společnosti.

Při realizaci těchto úkolů postupoval výbor takto:

1. Pro iniciování výměny zkušeností a předávání odborných informací byla zvolena forma psychologických dnů. Tato zasedání se konají dvakrát do roka a mají pracovní charakter. Předpokládají se zde nejen ukončené práce, ale i dílčí výsledky, metodická sdělení, organizují se panelové diskuse, plenární zasedání sekcí, valné shromáždění členstva i různé besedy. Tato forma se podle názoru výboru i řady členů osvědčila. Svědčí o tom jak účast (v prvních dvou psychologických dnech 200 - 300 osob), tak i počet předložených sdělení.

2. Hlavní výbor inicioval či podporoval projednání celé řady dokumentů, které vznikaly jednak z podnětů členů nebo sekcí, jednak z podnětů kolegia nebo jiných nadřazených orgánů. Byly to např.:

- náměty k plánu základního výzkumu v psychologických vědách na léta 1971 - 1975 (ve spolupráci s kolegiem).
- Koncepce klinické psychologie (ve spolupráci s ministerstvem zdravotnictví).
- Koncepce jednotné poradenské péče, která byla iniciativně předložena několika členy společnosti a jejímž cílem bylo racionalizovat a sjednotit poradenské služby, které jsou dnes rozptýleny v rámci různých resortů.
- Dokument o funkci školních psychologů (předaný k projednání kolegiem).
- Zásady pro činnost psychologů v ekonomické praxi a pro poskytování služeb v psychologii práce. Tento dokument vypracovala sekce psychologie práce ve snaze zvýšit kvalitu odborných činností psychologů v oblasti průmyslu a dopravy a zabránit škodám, které by mohly vzniknout neodborným poskytováním těchto služeb.
- Školení psychologických laborantů, které by zajišťovalo dostatek středních kádrů pro potřeby oboru (pro MŠK) atd.

3. Výbor věnoval péči řízení vlastní odborné činnosti psychologů a postupoval hlavně takto:

- zahájil přípravné práce na analýze členské základny společnosti.
- Připravil návrh zákona o podmínkách provádění odborných psychologických činností. Připravované zákonné opatření se jednoznačně vyhýbalo úzce stávkovským hlediskům a sledovalo v první řadě ochranu společnosti proti neodborným zásahům.
- Zahájil práci na přípravě morálního kodexu činnosti psychologů, který by byl závazný pro všechny členy společnosti.
- Stimuloval otázky postgraduálního studia psychologie. Vzhledem k tomu, že postgraduální studium není zatím systematicky prováděno, snažil se výbor iniciovat alespoň krátkodobé kurzy,

którymi by bylo možno doplnit vzdělání psychologů. Patří sem kurs diagnostických metod, kurs metod sociální psychologie, kurs škálovacích metod, připravovaný kurs použití faktorové analýzy v psychologii. O pořádané kursy byl značný zájem (v průměru kolem 110 zájemců).

- Snažil se stanovit profil povolání psychologa, který by mohl být podkladem pro další systematické formulování potřeb psychologické profese.

Vlastní organizační strukturu společnosti řešil hlavní výbor jednak návrhem stanov, které byly schváleny na ustavujícím plénu v listopadu 1968 a předloženy k dalšímu projednání příslušným orgánům ČSAV, jednak vytvořením organizačního schématu společnosti. Výbor se snažil, aby ve vedení jednotlivých sekcí i v jednotlivých komisích pracovalo co nejvíce členů společnosti a aby i touto cestou byla aktivována co nejvíce členů. Z návrhu stanov pak vyplynuly některé další organizační body, jako např. zásady pro přijímání členů, revize členské základny, jednací řád sekcí a komisí apod.

III. Politické zhodnocení činnosti České psychologické společnosti

Politická situace v Československé psychologické společnosti byla určována profesijním zaměřením členstva na problematiku průmyslové psychologie, zdravotnické psychologie, pedagogické psychologie a některé další oblasti společenské praxe. Při své odborné práci se psychologové před lednem 1968 setkávali s chronicky se opakujícími ekonomickými i organizačními obtížemi, které vyplývaly z nedostatků v oblasti řízení společnosti. Dílčí skupinové či individuální zájmy stále výrazněji převažovaly nad zájmy celospolečenskými, což se projevovalo v oblasti pracovní kázně, sociálních vztahů i v celkovém posunu hierarchie hodnot. Psychologové si stále výrazněji uvědomovali, že řada závažných

společenských problémů musí být řešena komplexněji s využitím poznatků organizačních, ekonomických, sociálních i psychologických.

Hlavnímu výboru bylo vytykáno, že na růst společenských potřeb v oblasti užité psychologie reaguje příliš obecně. Psychologické sjezdy byly považovány za formální. K systematické výměně názorů mezi psychology téměř nedocházelo. Na bratislavském sjezdu československých psychologů v červenci 1968 byl plénum české části psychologické společnosti navržen přípravný výbor z mladších, časově méně exponovaných a se současnou praxí užiti psychologie obeznámených členů společnosti. Tento výbor byl pouze po menších změnách zvolen na ustavujícím shromáždění České psychologické společnosti za hlavní výbor. K žádným dalším změnám ve složení výboru nedošlo. Je třeba konstatovat, že žádný z členů hlavního výboru ani z vedení jednotlivých sekcí, ani z jednotlivých komisí neopustil ilegálně ČSSR. Pokud někteří členové psychologické společnosti tak učinili, vyřadil je výbor z členské kartotéky s tím, "že podle stanov bude předložen valnému shromáždění návrh na jejich vyloučení".

Výbor se snažil, aby při realizaci programu schváleného plénum a brněnským valným shromážděním, byla do činnosti aktivně zapojena co největší část členů. Zároveň se výbor snažil vést členy k maximální společenské odpovědnosti při praktickém provádění psychologických činností. Větší pozornost byla věnována řešení otázek užiti psychologie v různých oblastech společenské praxe, a to nejen ve formě obecných zásad, ale i v jejich konkrétní realizaci. Výbor se soustřeďoval na tyto pozitivní stránky práce a nedal se od ní odvést k žádným neuváženým či politicky krátkozrakým akcím. Výbor nepodepsal jménem společnosti žádné rezoluce, ani se neúčastnil, sám neorganizoval žádné nátlakové akce.

Proč jde o zahraniční styky, byly - jako po celou dobu existence Čs. psychologické společnosti - poměrně slabé. Společnost zprostředkovala na výzvu maďarských psychologů informaci o jejich sjezdu a stejně tak vyrozuměla zájemce o přípravách

mezinárodního symposia o rozhodovacích procesech, které připravuje prof. Lomov ze SSSR a prof. Schmidt z NDR. Představitelé společnosti podporovali volbu polského delegáta do řídicího výboru mezinárodní společnosti pro vědeckou psychologii jako třetího představitele socialistických zemí v tomto orgánu. Další zahraniční styk byl prováděn prostřednictvím mezinárodní psychologické společnosti, která je zapojena do programu UNESCO (např. při získávání podkladů o zákonech o psychologické profesi v různých zemích, o etických normách apod.). Přednášky zahraničních hostů byly omezeny na minimum (2 přednášky).

Jménem výboru či některých sekcí byly publikovány zprávy v časopise Psychológ v ČSSR, které referují o valných shromážděních společnosti, o psychologických dnech, o práci některých sekcí či jejich komisích. V těchto článcích nejsou formulace, které by bylo možno považovat za politicky nesprávné. Kritické výhrady jsou pouze k některým formulacím článku o ustavení historické a rehabilitační komise České psychologické společnosti. Její cíl byl formulován takto: "Přispět ke zvýšení úrovně psychologie jako vědy i úrovně psychologické praxe kritickým zhodnocením pozitivních a negativních trendů ve vývoji československé psychologie, zejména v posledních dvou desetiletích. Věnovat zvýšenou pozornost deformačnímu období a jeho dlouhodobým důsledkům. Aktivně se zabývat rehabilitací 1. ideových a morálních hodnot ve vědecké práci a psychologické praxi, 2. rehabilitací institucí, 3. rehabilitací jednotlivců." Tento program považoval hlavní výbor zprvu za nosný a doporučil, aby se činnost zaměřila v první řadě na rozbor vývojových tendencí. Po dubnu 1969 byla však komise výborem zrušena. Hlavní výbor usoudil, že kritický rozbor vývoje čs. psychologie by měl vycházet ze stranického hodnocení celospolečenského vývoje v posledních letech a rozhodl se podporovat konsolidační úsilí strany a vlády soustředěním sil a pozornosti na pozitivní a konstruktivní práci ve prospěch společenské praxe.

vysokou, tak v oblasti aplikace psychologických poznatků do školní praxe.

Tak jako v celé společnosti, došlo i mezi psychology před srpnem 1968 a zejména po srpnu 1968 k určité dezorientaci převážně emočního charakteru, která byla postupně překonávána tak, jak byly získávány objektivní informace a mizely sfektivní momenty, které ovlivňovaly postoje i chování. Ještě na ustavující schůzi v Brně v listopadu 1968 měla část diskuse známky politické dezorientace i s emočním podtextem. I v této atmosféře se podařilo výboru zvládnout situaci a nepřipustit odhlesování nedomyšlené a politicky chybné rezoluce na podporu výzvy čs. spisovatelů. Nedokázal však zabránit tomu, že byl odeslán telegram na adresu ÚV KSČ se stručným vyjádřením podpory nedávného prohlášení aktivu českých spisovatelů z 31.10.1968. Na této schůzi bylo po řádném projednání dosaženo také všeobecného souhlasu s tím, nerozdělovat společnost na českou a moravskou část. Na dalších schůzích pléna společnosti i jednotlivých sekcí nedošlo k žádným politicky nevhodným diskusím, ani k neoprávněnému vystoupení jednotlivců.

Výbor si je kriticky vědom toho, že v některých případech neodhadl své síly i časové možnosti. Nedořešené úkoly, které se v psychologii v minulosti nahromadily, byly příliš velké a v jednom funkčním období je nebylo možno vyřešit. Výbor si uvědomuje, že v budoucnosti bude na místě užší spolupráce s kolegiem, např. v řešení ideologických otázek, které by bylo třeba dát na pořad psychologických dnů. Zatím se nepodařilo rozšířit styky s psychologickými organizacemi v socialistických zemích; i zde očekáváme od spolupráce s kolegiem rozšíření našich možností (např. pozvání zahraničních hostů, kteří navštíví různá pracoviště, k přednáškám na půdě společnosti, pozvání k účasti na psychologických dnech apod.). Z vnitřní struktury společnosti se výboru nedařilo překonat již po řadu let existující stagnaci v oblasti pedagogické psychologie, a to jak v oblasti základního výzkumu, tak v oblasti aplikace psychologických poznatků do školské praxe.

Považujeme však za politický úspěch, že hlavnímu výboru se podařilo odrazit pokusy o komercionalizaci psychologie, ve kterých se odrážely liberalistické a apolitické tendence v ekonomice a že uhájil koncepci poskytování odborné expertizní činnosti v duchu socialistické morálky. Stejně tak považujeme za úspěch, že se zvýšila prestiž psychologické společnosti u resortních ministerstev a ústředních orgánů.

Při celkovém hodnocení činnosti výboru a celé Společnosti se domníváme, že psychologové svou pozitivní prací aktivně podpořovali úsilí stranických i vládních orgánů o konsolidaci poměrů v naší společnosti, protože trvalý vzestup hospodářství, uspokojování materiálních i kulturních potřeb pracujících a podpora vědeckotechnického rozvoje jsou rozhodující součástí politického boje proti nezdravým a pravicovým jevům v naší společnosti.

Řada důležitých úkolů zůstává ovšem zatím nedořešena. Výbor se domnívá, že na jejich postupné řešení se soustředí budoucí činnost celé společnosti a jejich řídicích orgánů. Nepochybuje o tom, že česká psychologie dokáže plnit náročné úkoly při další výstavbě naší ekonomiky i při péči o uspokojování materiálních a kulturních potřeb člověka.

Jménem všech členů hlavního výboru České psychologické společnosti

dr. V. Břicháček
vědecký tajemník

dr. J. Madlafousek
předseda